
І. Чорновол, П. Чорновол //Іван Франко-письменник, мислитель, громадянин. Матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 25-27 вересня 1996 р.).-Львів, 1998.-С.78-83.

36. Шкраб'юк П. До питання про погляди М. Павлика на проблему української державності / П. Шкраб'юк // Другий міжнародний конгрес українців. Львів 22 – 28 серпня 1993 р. Доповіді і повідомлення. Історія. – Львів, 1994. – С. 33–35.

37.Шульгін О. Трагедія та перемога Грушевського /О. Шульгін // Голос України.-1996.-13 червня.

The Ukrainian national question in the broadest sense was considered as the problem of unity of the land and establishment of the Ukrainian independent state. The famous public and political figure, the leader of the Ukrainian Radical party Mykhailo Pavlyk reflected upon the main tendencies in the Ukrainian question development.

Key words: *Ukrainian issue, the Radical Party, the moskvofils, natiogenesis, liberalizm, marksism, the national revival, independence, unity, Galychyna.*

Разобщенность украинских земель, пребывание их в составе других государств были трагедией украинства. В широком понимании украинский национальный вопрос существовал как проблема соборности украинских земель и создания независимого Украинского государства. Основные тенденции развития украинского вопроса осмысливались и М. Павлыком - известным общественно-политическим деятелем, лидером Украинской радикальной партии.

Ключевые слова: *радикальная партия, либерализм, москвофилы, народовцы, марксизм, национальное возрождение, соборность, украинский вопрос, независимость, Галичина.*

УДК 14:327
ББК 66.5

Андрій Міщук
Мар'яна Міщук

ДЕЖАВНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОГЛЯДАХ КАРДИНАЛА ЛЮБОМИРА ГУЗАРА

Стаття присвячена дослідженню державного виміру національної ідентичності в поглядах Кардинала Любомира Гузара. Розкрито сутність національної ідентичності, ті головні риси й прикмети, що становлять основу національної самобутності і своєрідності. Проаналізовано поради та настанови Блаженнішого Любомира щодо майбутнього України.

Ключові слова: *ідентичність, національна самоідентифікація, політичне життя, компоненти національної ідентичності, релігія, Церква, суверенітет, незалежність.*

В умовах сучасних суспільно-політичних перетворень реальною силою, яка опирається на беззаперечну довіру населення України є церква, а тому, у цьому контексті актуальною постає проблема трактування державного виміру національної ідентичності в поглядах кардинала Гузара.

Українські дослідники О. Антонюк, М. Вівчарик, О. Картунов, І. Кресіна, І. Курас, О. Майборода, Л. Нагорна, М. Обушний, І. Оніщенко, В. Панібудьласка, А. Пономарьов, Б. Попов, В. Ребало, С. Римаренко, Ю. Римаренко, В. Степаненко, М. Степико, Ю. Шемшученко, Г.Палій та інші заклали теоретико-методологічний фундамент досліджень етнополітичних явищ та процесів націостворення й державотворення в Україні. сформулювати такі найголовніші риси національної ідентичності:

- 1) історична територія, або рідний край;
- 2) спільні міфи та історична пам'ять;
- 3) спільна масова, громадська культура;
- 4) єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів;

5) спільна економіка з можливістю пересуватись у межах національної території.

Національна ідентичність більшістю дослідників визначається як процес ототожнення, уподібнення себе з певною нацією. У особистості з'являються суб'єктивне відчуття належності до національної спільноти, прийняття її групових норм і цінностей.

Національна ідентичність та нація — це складні конструкції, що складаються з багатьох взаємопов'язаних компонентів — етнічних, культурних, територіальних, економічних та політико-юридичних. Вони означають зв'язки солідарності між членами спільнот, об'єднаних спільною пам'яттю, міфами та традиціями, і ці зв'язки можуть, а то й не можуть утілюватись у формі національних держав, проте вони нітрохи не схожі на чисто юридичні та бюрократичні узи держави. Саме завдяки багатоглибкості, як зазначає Ентоні Сміт, національна ідентичність стає такою гнучкою, неподатливою силою в сучасному житті й у політиці і може ефективно поєднуватись з іншими могутніми ідеологіями та рухами, не втрачаючи власного характеру [11, с.25].

З погляду політики національна ідентичність править за опору для держави та її органів або їхніх дополітичних еквівалентів у бездержавних націях. Добір політичних функціонерів, регуляція політичної діяльності, вибори урядів спираються на критерії національного інтересу, який нібито відображує національну волю та національну ідентичність даного населення.

Покликання на національну ідентичність становить сьогодні головний засіб легітимації громадського порядку та солідарності.

У християнському соціальному вченні переконливо стверджується, що політична спільнота утворюється для того аби служити громадянському суспільству, з якого вона походить. Обстоюючи соціальний плюралізм, церква докладає всіх зусиль, щоб реалізувати спільне благо і демократію, згідно з принципами солідарності, субсидіарності та справедливості.

УГКЦ є яскраво вираженою національною церквою, свідченням чому є мова літургії, молитов та й практична діяльність самої церкви. Національною є церква будь-якої конфесії, яка функціонує в певний історичний період, опираючись на певну національну традицію і набувши етноконфесійної специфіки, сприяє поступові етнокультури, самосвідомості й державницького менталітету визначеної нації, користується національною мовою як богослужбовою та має значний рівень поширення серед населення певної країни чи території [7, с. 69].

Спільно із національним пробудженням укаїнського народу відбувається й модернізація релігії, яка виступає як один з найвагоміших чинників формування і зміцнення морально-етичних основ суспільства. У 80-і - на початку 90-х років ХХ століття, ідеї національного і релігійного відродження, як зазначає Оксана Волинець, генерували представники національної еліти, значну частину якої становило духовенство, зокрема ієрархи та священники Української Греко-Католицької Церкви [3]. Митрополит Андрей Шептицький, Кардинали Йосиф Сліпий, Мирослав-Іван Любачівський у релігійно-церковній, культурно-просвітницькій сферах сприяли становленню та утвердженню незалежної, суверенної Української держави.

Патріаршество Блаженнішого Любомира почалося дуже святочно – буквально через місяць (21 лютого) після обрання його Синодом главою УГКЦ Папа Іван Павло II номінував його Кардиналом [4].

Блаженніший Любомир стверджує, що пошук ідентичності - тривалий процес і “минулі кілька століть були для Церкви і її вірних часом випробування. На початку ХХ століття на престол зійшов митрополит Шептицький з переконанням, що Церква має віднайти свою ідентичність. ... Він чи не єдиний на той час ієрарх, який зайнявся суспільними справами. На ґрунті церковному і національному поступово приходить

усвідомлення того, хто ми є. Піднімається боротьба за незалежність у революційному та культурно-науковому аспектах. Друга світова війна вже не могла стримати процесу відродження народу. Блаженніший Йосип, що прийшов на митрополичий престол, став жертвою ліквідації Церкви, 18 років був ув'язнений, але не змарнував цей час. Він викристалізував думку, яка стала гаслом: “Будьте собою!”. Це означало знати свою історію, усвідомити своє історичне і сучасне буття. Друга річ стосується нашого ставлення до інших людей. Протягом століть, будучи залежними від інших, українці перестали багато в чому розраховувати на власні сили. Прийшла зневіра. Почали покладатися на допомогу ззовні: мовляв, хтось нам щось дасть, чимось допоможе, і тоді ми станемо на ноги. Йосип Сліпий писав, що наша властива сила - ми самі і на підставі цього можемо розраховувати на поміч. Але уже не як бідні родичі, а як партнери. Цей процес можливий і триватиме, залежно від того, наскільки серйозно відгукуватимемося на його клич: “Будьте собою!” [8].

Як зауважує Володимир Мороз “Чіткою ідентифікаційною установкою у літургії УГКЦ є мирна ектенія (молитви з проханнями і зверненнями до Бога — прим. авт.) — що виражена у формулі: “За святішого вселенського Архиєрея (ім'я) Папу Римського, і за Блаженнішого Патріарха нашого (ім'я)... За Богом бережений народ наш, за правління і все військо...” [9].

Розгляд сучасної УГКЦ як виключно української національної церкви визначається особливостями її становлення та функціонування в попередні суспільно-політичні періоди, впливом релігійного фактора на українське державотворення та національну ідентифікацію українців.

Блаженніший Любомир, наголошуючи на тому, що українці “понад 250 років, тобто від половини XVIII ст., не мали своєї держави” чітко вказує на той факт, що в таких умовах саме “церква була носієм політичної та національної ідентичності. Це важливо знати людям західним, з Європи й Північної Америки, яким не зрозуміло, чому Церква в Україні така близька до народу і до життя держави” [2, с.34]. Більше того, “втрата державності призвела до того, що окремі атрибути її були перенесені на Церкву; вона ставала символом державності в добу міждержав'я”.

Такої ж позиції дотримується І. Шевців, підкреслюючи, що саме УГКЦ в умовах бездержавності “була самотнім політичним речником і репрезентатором українства перед окупантом, оборонцем населення чи носієм його національних ідей” [12, с. 24].

У XX ст. перед українським суспільством, як відзначає Кардинал Любомир, постало завдання реалізації двох стратегічних завдань: “Перша мрія — державна, загальнонародна — незалежність держави. Спроби утвердити самостійну державу робилися вже в 1920-х, а пізніше — у 1940-х роках. Проте тільки наприкінці століття таке прагнення, за яке потерпіло, а то й віддало своє життя стільки людей, за Божою благодаттю стало реальністю: від 1991

року ми маємо свою самостійну, незалежну Українську державу. Отже, мрія державного характеру нашого народу здійснилася. Друга мрія — церковна — повний розквіт нашої Церкви через створення Патріархату” [2, с.132].

Національна ідентичність виконує, крім того, ще й вужчі, внутрішні функції для індивідів у спільнотах. Найочевиднішою є згуртування членів як людей «однієї національності» і «громадян». Сьогодні цього досягають завдяки обов'язковій, стандартизованій державній системі масової освіти, з допомогою якої державна влада сподівається прищепити вірність нації й самотню однорідну культуру [11, с.26]. Становлення національної ідентичності, як складової концепції особистості, підпорядковується певним закономірностям і проходить низку фаз у своєму розвитку. Її пробудження відбувається у дитячому віці під впливом сімейного середовища, друзів,

знайомих, ровесників. Пізніше в цей процес включаються інші осередки соціалізації — дошкільні заклади, школа, позашкільні установи, вищі навчальні заклади тощо.

Попри те, Кардинал Любомир вказує на деструктивні процеси в освітній сфері: “В Україні існує дуже поважна проблема освіти. І все робилося цілком послідовно. Наприклад, Міністерство освіти за останні кілька років заперечувало деякі українські історичні події. Писали підручники, в яких певні речі не згадувалися. Та, власне, ті ігноровані речі є дуже важливими для національної ідентичності” [14].

Базовою основою національної ідентичності виступає мова. Людство послуговується мовою повсякденно, за її допомогою кожен формулює та висловлює думки, виражає почуття й емоції, пізнає навколишній світ. Окрім комунікативної, мислетворчої, емотивної, експресивної, гносеологічної та інших функцій, мова може виступати й вагомим націєтворчим чинником [13].

Саме тому, мовне питання певний період виступало в українському суспільстві об’єктом маніпулятивних стратегій, на що безпосередньо вказує блаженний ший Любомир: “Навіть та справа мов: російської чи української – то цілковито другорядне. Але, на жаль, в Україні є люди, які хочуть, щоби нас, українців, - поділити. Щоби Східна і Західна Україна – були нібито дві інші України. Але ж ні: це є одна Україна. Є певні регіональні різниці, але вони всюди в світі є” [14].

Процес формування самосвідомості та самоідентифікації досягає найвищих темпів у період з 18 до 22 років. Подальші зміни національної ідентичності є вже не стільки її формуванням, скільки трансформацією, яка залежить від соціально-політичних, економічних, та інших сфер життєдіяльності людини. Кардинал Любомир подає настанови та поради для молодого покоління й наголошує: “Необхідно над собою працювати. Спільними силами пізнавати, що це означає бути доброю людиною. Звідки я прийшов, які дари отримав від Бога, які нагоди мені трапляються в житті, яке покликання я отримав. А тоді старатися це робити. Не тільки пізнавати, що означає бути доброю людиною, але й старатися таким бути, бути добрим християнином” [5].

Незважаючи на світський характер української держави, вона покладає певні надії на церкву та релігійні організації. Власне тому, Любомир Гузар звертався ще в часи президентства Л.Кравчука із пропозицією розробки концепції державно-церковних стосунків, бо “Церква для життя держави є важливою” [2,с.29]. У площині державно-церковних відносин Блаженніший Любомир переконаний, що “ політики мають зрозуміти, що Церква і держава є партнерами, проте не підлягають одна одній. Тому для нас розділення держави і Церкви є дуже доброю справою. Ми з державою одне від одного незалежні, але працюємо для того самого народу як партнери. Ми не винні одне одному нічого. Надіємося, що таким чином ми можемо спричинитися до кращого розуміння та кращого синтезу релігійних і загальнолюдських цінностей в Україні ” [2,с.39].

Вихід із кризової ситуації, в якій перебуває сьогодення Україна, потребує формування нової системи морально-етичних цінностей, зміни особистісної налаштованості, поведінки та суспільних структур. Як вказує З.Антонюк: “Церква не пропонує жодної моделі економічного й суспільного життя, як і не захищає жодної політичної системи,.. лише намагається вказувати та підтримувати створення умов, які сприяли б реалізації духовних завдань... пропонує такий гуманізм, який, зміцнюючи морально людські особистості, має позитивно впливати на життя суспільства, сприяючи гуманним моделям вирішення суспільних проблем” [1, с.73].

Церква пристосовується до сучасного світу, одночасно ні не ототожнюючи, ні не протиставляючи себе жодній людині, соціальному прошарку, суспільно-політичному устрою чи культурі. Для успішного виконання своєї місії в суспільстві, церква мусить тримати в полі зору сучасну людину зі всіма життєвими ситуаціями, які її визначають.

Суспільні Церква проповідує непроминаючі, позачасові цілі, які реалізує в житті конкретного суспільства і часу, в тих чи інших умовах соціально-культурного життя. Лейтмотивом соціального вчення Церкви є ідея прав людини: “Ми перебуваємо в періоді переходу від тоталітаризму до демократії. Як та демократія буде виглядати в Україні, то є інша річ, але вона напевно мусить стояти на солідних підставах людських прав”[2, с.55].

Блаженніший – єдиний архієрей, якому вдалося протягом усього періоду його правління церквою дуже чітко висловлювати церковний принцип щодо політики: церква покликана просвітлювати своїх вірних і суспільство щодо моральних засад, але вона не повинна нав’язувати своїй пастві кандидатів чи поодинокі партії. Жоден першоієрарх у такій послідовності не висловлювався і не діяв протягом цього десятиліття, як Блаженніший Любомир. У цих напружених моментах його слово мали особливий авторитет, тому що Україна вже пізнавала й полюбила стиль Любомира Гузара. Це стиль доброти, яка випливає з внутрішньої якості, у якій цілісно поєднуються глибина і легкість [4].

Останніми роками в час світової економічної кризи й нових політичних викликів в Україні голос Блаженнішого постійно звучав у тонко висловлених, зрівноважених, але все-таки проникливих посланнях на всі найболючіші соціальні теми. Ісус Христос наголошував на двох ключових заповідях: «Люби Господа свого» та «Люби ближнього свого як самого себе». Стараймося це зробити і ми вже є добрими християнами.

Кардинал Гузар не лише в теорії, а й на практиці реалізує свою позицію. Він несе багатогранному українському суспільству, яке нещодавно стало незалежним, багатство своєї спадщини, яка чітко сформульована у реалістичних словах та освячена ласкою християнської радості [4]. Тільки високоморальний лідер, що сповідує християнські цінності, може об’єднати суспільство й забезпечити досягнення найсміливіших цілей ефективного соціального розвитку. Звичайно, ця релігійність повинна бути його внутрішньою суттю, а не атрибутивною й бутафорською, проявлятися в конкретних справах, а не в показній побожності перед телеекранами на релігійні свята. Особливо знаковим у цьому плані є вчинок Блаженнішого Любомира (Гузара), який добровільно зрікся престолу предстоятеля Української католицької церкви, щоб дати можливість прийти до керівництва церквою більш молодим і фізично здоровішим людям. Цей прецедент, унікальний не лише в політичній, але й у церковній практиці, є свідченням великої духовної сили й високих моральних устоїв [6, с.101]. Він дав усім нам чіткий приклад, які мають схильність посягати на владу чи нагромаджувати її. Це приклад не лише для перших осіб у державі, політиків, маєтних людей і успішних підприємців, а й примір для кожного, бо кожен з нас має своє маленьке царство й спокусу в ньому царювати, панувати над іншими [4].

За його словами, церква повинна виховувати людей в такому дусі, що раз вони є справді віруючими людьми, то мають також бути і добрими громадянами. “Що стосується обов’язків громадянина, як зазначає, Блаженніший, ми повинні замислюватись над тим, як підтримувати свою громаду, народ. Тут не треба великих філософій. Перш за все – пізнати, за допомогою батьків, вчителів, а друга річ – робити це добро. Не соромитись бути добрим. А також працювати, працювати над собою, бути справжнім собою. Безумовно це життєве завдання. Воно вимагає прагнення, завзяття, праці, але воно дає результат в одинокий спосіб”[10].

Церква покликана діяти в сучасному світі, згідно з динамікою і життям суспільства, а тому, як наголошує Блаженніший Любомир: “Україна буде такою, якою ми її зробимо. Сама від себе Україна нічого не зможе зробити. Що буде – залежить від нас. Будемо працювати – буде добре. Будемо чекати, аби нам хтось щось дав – нічого не буде. Обставини – це лише елементи сценарію, а відповідальність належить нам. Ми

мусимо працювати. Чи ми є молоді, чи старші. Оскільки ми є всі живі громадяни, це є наше завдання. Я не бачу найменшої небезпеки, якщо ми будемо працювати, кожен по своїй лінії” [10].

Отже, Блаженніший Любомир, протягом усього періоду його правління церквою та й тепер чітко висловлює церковний принцип щодо національної ідентичності та її місця в державотворчому процесі, а УГКЦ, будучи справді національною, українською церквою одним із напрямків свого розвитку на сучасному етапі чітко визначає збереження духовної та національної ідентичності українського народу й України.

1. Антонюк З. Побудова громадянського суспільства в Україні та християнське соціальне вчення З. Антонюк // Релігія і суспільство в Україні: фактори змін. Матеріали міжнародної конференції 15 – 16 травня 1998 р. м. Київ. – К., 1998. – С. 68 – 75.

2. Аржаковський А. Бесіди з Блаженнішим Любомиром Гузаром: До постконфесійного християнства / А. Аржаковський. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету. – 2006. – 144 с.

3. Волинець О. Релігійний чинник в українському етнодержавотворенні (на прикладі УГКЦ) / О. Волинець // <http://www.vuzlib.org/articles/2315>

4. Гудзяк Б. Україна пізнала і полюбила стиль Любомира Гузара / Б. Гудзяк // http://blogs.pravda.com.ua/authors/voznayak/4d53feb215555/view_print/

5. Гузар Л. Україна буде такою, якою ми її зробимо // http://vgolos.com.ua/articles/lyubomyr_guzar_ukraina_bude_takoyu_yakoyu_my_ii_zrobymo_121050.html?print

6. Доцяк І. Ціннісний вимір взаємодії політики та економіки / Ігор Доцяк // Вісник Прикарпатського університету. Політологія. – 2011. – Вип. 4–5. – С. 98–103.

7. Історія релігії в Україні : навч. посібн. / А. М. Колодний, П. Л. Яроцький, Б. О. Любовик та ін.; за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. — К. : Т-во “Зань”, КОО, 1999. — 735 с.; 7, с. 222 Колодний. А. М. Україна в її релігійних виявах: [монографія] / Колодний А. М. — Львів: Сполом, 2005. — 336 с.

8. Кардинал Любомир Гузар. Мусимо закласти фундамент демократії - наступні покоління зводитимуть дах // <http://archive.wz.lviv.ua/articles/60705>

9. Мороз В. Специфіка української ідентичності та УГКЦ у сучасний період: спроба осмислення / В. Мороз // http://risu.org.ua/ua/index/studios/materials_conferences/51332/

10. Савчин Р. Любомир Гузар: «Україна буде такою, якою ми її зробимо» // http://vgolos.com.ua/articles/lyubomyr_guzar_ukraina_bude_takoyu_yakoyu_my_ii_zrobymo_121050.html?print

11. Сміт Е. Д. Національна ідентичність / Ентоні Сміт / Пер. з англійської П. Тарашука. — К.: Основи, 1994. — 224 с.

12. Шевців І. За єдність Церкви і народу. / І. Шевців. – Мельбурн, 1973

13. Яворська С. Українська мова як чинник національної ідентичності: ретроспективний огляд / С. Яворська // <http://www.religion.in.ua/main/history/12688-ukrayinska-mova-yak-chinnik-nacionalnoyi-identichnosti-retrospektivnij-oglyad.html>

14. Kardynal Lubomyr Huzar. W Polsce nawet komunista zostal polakiem // <http://polonews.in.ua>

The article investigates public dimension of national identity in the views of Cardinal Lubomyr Husar. The essence of national identity, the main features and signs that form the basis of national identity and originality disclosed.. Analyzed the advice and guidance of His Beatitude Lubomyr on the future of Ukraine.

Key words: identity, national identity, political life, the components of national identity, religion, church, sovereignty, independence.

Статья посвящена исследованию государственного измерения национальной идентичности во взглядах Кардинала Любомира Гузара. Раскрыта сущность национальной идентичности, те главные черты и приметы, составляющих основу национальной самобытности. Проанализированы советы и наставления Блаженнейшего Любомира о будущем Украины.

Ключевые слова: идентичность, национальная самоидентификация, политическая жизнь, компоненты национальной идентичности, религия, церковь, суверенитет, независимость.